

دانشگاه الزهرا (س)

دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه

جهت اخذ درجه دکتری

رشته علوم اقتصادی

عنوان

تحلیل و ارزیابی اثرات تعامل با اقتصاد جهانی بر صادرات

بخش کشاورزی ایران

استاد راهنما

دکتر سید جواد پورمقیم - دکتر زهرا افشاری

دانشجو

فاطمه پاسبان

خرداد ماه سال ۱۳۸۹

دانشگاه الزهرا (س)
دانشکده علوم اجتماعی و اقتصاد

پایان نامه
جهت اخذ درجه دکتری
رشته علوم اقتصادی

عنوان
تحلیل و ارزیابی اثرات تعامل با اقتصاد جهانی بر صادرات
بخش کشاورزی ایران

استاد راهنما
دکتر سید جواد پورمقیم - دکتر زهرا افشاری

استاد مشاور
دکتر منوچهر عسگری - دکتر علی اصغر بانویی - دکتر احمد یزدان پناه

دانشجو
فاطمه پاسبان

خرداد ماه سال ۱۳۸۹

تقدیم به
آنان که به من آموختند و خواهند آموخت
به پدرم
به مادرم
و
خواهر نازنینم
و
برادران عزیزم
و
معلمان . اساتید و آموزگاران گرامیم

قدردانی و تشکر

پرودگار را شاکرم که در تمامی لحظات دستم گرفت و تنه‌ایم نگذاشت و یاریم نمود تا در مسیر علم گام نهم. در ثمر رسیدن این تلاش علمی، دل‌های مهربان و دست‌های گرمی، صمیمانه به یاری من شتافتند تا در انجام نقشی که به عهده گرفته بودم، موفق شوم و از این رو صمیمانه تشکر و قدردانی خود را نثارشان می‌نمایم.

نخست از پدر و مادر و خانواده مهربانم که سالها در پناه وسعت سایه حضورشان بالیده‌ام و از طراوتشان هستی گرفته‌ام صمیمانه تشکر می‌نمایم. بعد از آن از اعماق قلبم معلمانی را سپاس می‌گویم که فرهیختگی و محبت را با علم و خرد آموخته، دلسوزانه و صمیمانه تقدیم دست‌های خالی اما جستجوگر ما نمودند تا ما نیز با یاری خدا بتوانیم آن را به آیندگان بسپاریم.

از اساتید راهنمای فرزانه‌ام جناب آقای دکتر پورمقیم و سرکار خانم دکتر افشاری که در تمام این مدت برای من استاد و همراهی دلسوز و مهربان بوده‌اند و همواره مرا از نظرات ارزشمند و سازنده‌شان بهره‌مند نموده‌اند، صمیمانه سپاسگزارم. بی‌گمان شاگردی این دو بزرگوار باعث افتخار من بوده و خواهد بود و همواره آرزومند سلامتی و موفقیت روزافزون‌شان هستم و امیدوارم همراهی و کمک آنان چراغ راه من و دیگر دانشجویان باشد.

از اساتید مشاور محترم جناب آقایان دکتر عسگری، دکتر بانویی و دکتر یزدان پناه که در طول انجام این تحقیق همواره از راهنمایی و مساعدتشان بهره‌بردم، کمال تشکر را دارم.

از دوستان و همکاران گرانقدرم که افزون بر مساعدت‌هایشان نقش مهمی در دلگرم نمودن بنده در انجام این تحقیق داشته‌کمال امتنان را دارم و بی‌شائبه‌ترین تشکراتم را تقدیم حضورشان می‌نمایم.

عنوان: تحلیل و ارزیابی اثرات تعامل با اقتصاد جهانی بر صادرات بخش کشاورزی ایران

نام و نام خانوادگی: فاطمه پاسبان

رشته تحصیلی: علوم اقتصادی (گرایش اقتصاد بین الملل)

استاد راهنما: دکتر سید جواد پورمقیم - دکتر زهرا افشاری

استاد مشاور: دکتر منوچهر عسگری - دکتر علی اصغر بانویی - دکتر احمد یزدان پناه

تاریخ دفاع: ۱۳۸۹/۳/۴

چکیده: آثار و نتایج متفاوت (مثبت و منفی) حاصل از آزادسازی تجاری و تعامل با اقتصاد جهانی، سیاست‌گزاران و برنامه ریزان کشورها را بر آن داشته است تا از مدتها قبل از پیوستن به سازمان تجارت جهانی (WTO)، آثار و پیامدهای آن را مورد ارزیابی قرار دهند. فواید چنین نگرشی در آن است که از یک سو تصمیم‌گیری در خصوص چگونگی کاهش موانع مختلف تجاری از جمله تعرفه‌های موجود بر واردات و یارانه‌های پرداختی به تولید کنندگان داخلی فراهم شده و از سوی دیگر ممکن است راهکارهای مناسبی برای دسترسی کالاهای داخلی به بازارهای جهانی فراهم آورد. از این رو بررسی ابعاد اثرات آزادسازی تجاری قبل از اجرایی نمودن آن ضروری به نظر می‌رسد.

با توجه به اهمیت موضوع و اهمیت بخش کشاورزی در سبد صادرات غیرنفتی کشور (در سال ۱۳۸۶ سهمی حدود ۲۲ درصد)، آثار کاهش تعرفه که از الزامات الحاق ایران به سازمان تجارت جهانی است، بر متغیرهای مهم بخش کشاورزی بر اساس طراحی یک الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه برای ایران و به کارگیری ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۸۰ در قالب دو سناریو، سناریوی حذف تدریجی تعرفه بر واردات بخش کشاورزی (۱۰، ۳۰، ۵۰، ۱۰۰ درصد) و سناریو یکسان سازی تعرفه بر واردات (معادل ۱۴ درصد که بیشتر از میانگین تعرفه بخش کشاورزی سال ۱۳۸۰ است) مورد بررسی قرار گرفته است. در این روش وضعیت اقتصادی کشور برای یک سال

پایه در چارچوب معادلات ریاضی شبیه‌سازی می‌شود و سپس واکنش سیستم اقتصادی به سیاست‌های اتخاذ شده در قالب سناریوهای مختلف مورد بررسی قرار می‌گیرد. معادلات الگو بصورت تفصیلی در فصل چهارم مورد بحث و بررسی قرار گرفته است. در سناریو کاهش تدریجی نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی به تدریج واردات افزایش، صادرات کاهش، اشتغال کاهش، عرضه کالاها افزایش و مصرف خانوار از کالاهای کشاورزی افزایش می‌یابد. در سناریو یکسان سازی نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی واردات کاهش، صادرات افزایش، اشتغال افزایش، عرضه کالاها کاهش و مصرف خانوار از کالاهای کشاورزی کاهش می‌یابد. با توجه به اطلاعات حاصله، در راستای توسعه صادرات بخش کشاورزی همگام با قوانین و مقررات سازمان تجارت جهانی یعنی کاهش تدریجی تعرفه‌ها، لازمست قدرت رقابتی صادراتی کالاهای کشاورزی در مقابل واردات آن از طریق ابزارهای گوناگون از قبیل کاهش قیمت تمام شده و رعایت استانداردهای بهداشتی و غذایی به منظور حفظ سهم از بازار جهانی در قالب بسته‌های سیاستی مناسب تدوین و اجرا گردد. از سوی دیگر به دلیل کاهش اشتغال در بخش کشاورزی لازمست راهکارهای مناسب جهت توسعه فرصت‌های شغلی در بخش غیرزراعی به منظور جذب نیروی انسانی به کار گرفته شود.

کلید واژه: مدل تعادل عمومی قابل محاسبه، تعرفه‌های وارداتی، بخش کشاورزی

فصل اول: موضوع شناسی

۲	مقدمه
۳	۱-۱- بیان مسأله
۵	۲-۱- ضرورت انجام تحقیق
۷	۳-۱- سوالات تحقیق
۸	۴-۱- فرضیات تحقیق
۸	۵-۱- اهداف تحقیق
۹	۶-۱- روش گردآوری اطلاعات و داده‌ها
۹	۷-۱- تعریف مفاهیم و واژگان
۱۰	۸-۱- مشکلات و تنگناهای احتمالی تحقیق
۱۰	۹-۱- روش تجزیه و تحلیل داده‌ها

فصل دوم: مبانی نظری و تجربی تعادل عمومی و مدل CGE

۱۳	مقدمه
۱۴	۱-۲- تاریخچه استفاده از مدل‌های تعادل عمومی قابل محاسبه
۱۷	۲-۲- مفهوم مدل تعادل عمومی
۲۰	۳-۲- ساختار مدل‌های CGE
۲۶	۴-۲- تصریح الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه
۴۲	۵-۲- مطالعات تجربی
۴۳	۱-۵-۲- مطالعات تجربی داخلی
۴۶	۲-۵-۲- مطالعات تجربی خارجی
۵۹	۶-۲- خلاصه و نتیجه‌گیری

فصل سوم: نگاهی به تجارت بخش کشاورزی ایران (تولید، صادرات، واردات و سیاستهای بازرگانی)

۶۱	مقدمه
۶۲	۱-۳- جایگاه بخش کشاورزی در اقتصاد کلان کشور
۶۲	۳-۱-۱- ارزش افزوده بخش کشاورزی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
۳-۱-۲- صادرات بخش کشاورزی.....	۶۷
۳-۲- مروری بر روند واردات و صادرات محصولات منتخب.....	۶۹
۳-۲-۱- گندم.....	۶۹
۳-۲-۲- برنج.....	۷۱
۳-۲-۳- انگور.....	۷۳
۳-۲-۴- سیب درختی.....	۷۵
۳-۳- سیاستهای تجاری بخش کشاورزی ایران.....	۷۷
۳-۳-۱- سیاستهای تعرفه‌ای.....	۷۷
۳-۳-۲- سیاستهای غیر تعرفه‌ای.....	۹۲
۳-۳-۳- وضعیت پراکندگی تعرفه‌های کشور.....	۱۰۹
۳-۴- وضعیت جهانی تولید و بازرگانی محصولات منتخب بخش کشاورزی.....	۱۱۳
۳-۴-۱- بررسی وضعیت تولید و بازرگانی خارجی.....	۱۱۳
۳-۴-۲- بررسی مزیت نسبی آشکار شده متقارن (RSCA) محصولات منتخب.....	۱۱۹
۳-۴-۳- بررسی عوامل موثر بر مزیت نسبی صادراتی محصول انگور و سیب ایران.....	۱۳۲
۳-۵- خلاصه و نتیجه‌گیری.....	۱۳۹
فصل چهارم: الگوی تعادل عمومی قابل محاسبه طراحی شده برای اقتصاد ایران	
مقدمه.....	۱۴۴
۴-۱- ماتریس حسابداری اجتماعی ۱۳۸۰ پایه آماری مطالعه.....	۱۴۴
۴-۲- ساختار مدل.....	۱۶۰
۴-۲-۱- قواعد تئوری مدل.....	۱۶۰
۴-۲-۲- نهادهای مدل.....	۱۶۱
۴-۲-۳- مراحل مختلف بررسی تاثیر سیاست برون‌زا (شوگ) در مدل‌های تعادل عمومی.....	۱۶۹
۴-۲-۴- کالیبراسیون مدل CGE از SAM (تخمین پارامترهای مدل).....	۱۷۰
۴-۲-۵- معرفی مدل تحقیق.....	۱۷۲
۴-۲-۶- فرضیه آرمینگتون.....	۱۹۸

فهرست مطالب

صفحه

عنوان

۲۰۰	۷-۲-۴- استراتژی و الگوریتم حل مدل
۲۰۲	۳-۴- نتایج حاصل از حل مدل تعادل عمومی تحقیق
۲۰۲	۱-۳-۴- نتایج بررسی اثرات کاهش نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی
۲۰۳	۱-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی و یکسان سازی تعرفه بخش کشاورزی بر واردات
۲۰۳	۲-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی و یکسان سازی تعرفه بخش کشاورزی بر صادرات
۲۰۵	۳-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی و یکسان سازی تعرفه بخش کشاورزی بر مصرف خانوار
۲۰۶	۴-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی و یکسان سازی تعرفه بخش کشاورزی بر کالای عرضه شده در بازار داخلی
۲۰۶	۵-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی بر اشتغال
۲۰۸	۶-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی بخش کشاورزی بر قیمت و درآمد دولت
۲۰۹	۷-۱-۳-۴- اثر کاهش نرخ تعرفه وارداتی بخش صنعت بر صادرات بخش کشاورزی
۲۱۰	۴-۴- خلاصه و نتیجه گیری
	فصل پنجم: نتیجه گیری و پیشنهادات
۲۱۲	۱-۵- نتیجه گیری
۲۲۰	۲-۵- پیشنهادات
۲۲۳	منابع و مأخذ

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۱-۲: تصویری از ماتریس حسابداری اجتماعی کلان.....	۳۱
جدول ۲-۲: معادلات قیمت‌ها.....	۳۴
جدول ۳-۲: معادلات مقداری.....	۳۵
جدول ۴-۲: معادلات درآمدی.....	۳۸
جدول ۵-۲: معادلات هزینه‌ای.....	۳۹
جدول ۶-۲: معادلات تعادل اقتصادی.....	۴۰
جدول ۷-۲: خلاصه مقالات خارجی مرتبط با روش تحقیق مطالعه.....	۵۲
جدول ۱-۳: ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴ (میلیارد ریال).....	۶۴
جدول ۲-۳: ارزش افزوده زیربخشهای کشاورزی به قیمت ثابت سال ۱۳۷۶ طی دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۲.....	۶۵
جدول ۳-۳: ارزش افزوده زیربخشهای کشاورزی به قیمت جاری طی دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۲.....	۶۶
جدول ۴-۳: روند ارزش صادرات بخش کشاورزی و سستی (میلیون دلار).....	۶۸
جدول ۵-۳: واردات و صادرات گندم کشور طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴.....	۷۱
جدول ۶-۳: واردات و صادرات برنج کشور طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴.....	۷۳
جدول ۷-۳: صادرات انگور و کشمش کشور طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴.....	۷۵
جدول ۸-۳: صادرات سیب درختی کشور طی سالهای ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴.....	۷۶
جدول ۹-۳: موانع تعرفه ای و غیرتعرفه ای (ممنوعیت ورود) محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی (۷۱-۱۳۶۷).....	۹۸
جدول ۱۰-۳: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۲.....	۹۹
جدول ۱۱-۳: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۴.....	۹۹
جدول ۱۲-۳: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۵.....	۱۰۰

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۳-۱۳: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۶.....	۱۰۲
جدول ۳-۱۴: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۷.....	۱۰۲
جدول ۳-۱۵: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۸.....	۱۰۳
جدول ۳-۱۶: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۷۹.....	۱۰۵
جدول ۳-۱۷: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۰.....	۱۰۵
جدول ۳-۱۸: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۱.....	۱۰۶
جدول ۳-۱۹: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۲.....	۱۰۶
جدول ۳-۲۰: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۳.....	۱۰۷
جدول ۳-۲۱: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۴.....	۱۰۸
جدول ۳-۲۲: موانع تعرفه‌ای و غیر تعرفه‌ای محصولات مشمول موافقت نامه کشاورزی ۱۳۸۵.....	۱۰۹
جدول ۳-۲۳: وضعیت فرازهای تعرفه‌ای، تعداد طبقات و انحراف معیار تعرفه‌ها.....	۱۱۱
جدول ۳-۲۴: بیست کشور مهم جهان بر اساس شاخصهای مهم سبب درختی در سال ۲۰۰۵.....	۱۱۵
جدول ۳-۲۵: بیست کشور مهم جهان بر اساس شاخصهای مهم انگور در سال ۲۰۰۵.....	۱۱۶
جدول ۳-۲۶: بیست کشور مهم جهان بر اساس شاخصهای مهم گندم در سال ۲۰۰۵.....	۱۱۷

فهرست جداول

عنوان	صفحه
جدول ۳-۲۷: بیست کشور مهم جهان بر اساس شاخصهای مهم برنج در سال ۲۰۰۵.....	۱۱۸
جدول ۳-۲۸: شاخص <i>RSCA</i> صادراتی سیب درختی کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۱
جدول ۳-۲۹: معیارهای آماری شاخص <i>RSCA</i> صادراتی سیب کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۲
جدول ۳-۳۰: شاخص <i>RSCA</i> صادراتی انگور کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۴
جدول ۳-۳۱: معیارهای آماری شاخص <i>RSCA</i> صادراتی انگور کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۵
جدول ۳-۳۲: شاخص <i>RSCA</i> صادراتی گندم کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۷
جدول ۳-۳۳: معیارهای آماری شاخص <i>RSCA</i> صادراتی گندم کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۸
جدول ۳-۳۴: شاخص <i>RSCA</i> صادراتی برنج کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۳۰
جدول ۳-۳۵: معیارهای آماری شاخص <i>RSCA</i> صادراتی برنج کشورهای مهم جهان طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۳۱
جدول ۳-۳۶: نتایج مربوط به آزمون ریشه واحد دیکی فولر تعمیم یافته (ADF) برای محصول انگور.....	۱۳۳
جدول ۳-۳۷: نتایج مربوط به آزمون ریشه واحد دیکی فولر تعمیم یافته (ADF) برای محصول سیب درختی.....	۱۳۳
جدول ۳-۳۸: نتایج مربوط به آزمون حداکثر مقادیر ویژه همجمعی برای محصول سیب درختی و انگور.....	۱۳۵
جدول ۴-۱: ماتریس حسابداری اجتماعی کلان سال ۱۳۸۰ بدون در نظر گرفتن انتقالات جاری بین نهادها.....	۱۴۷

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۲-۴: ماتریس حسابداری اجتماعی کلان سال ۱۳۸۰ با در نظر گرفتن انتقالات جاری بین نهادها.....	۱۴۹
جدول ۳-۴: ماتریس حسابداری اجتماعی کلان سال ۱۳۸۰ با تفکیک حساب تخصیص درآمد و حساب مصرف درآمد.....	۱۵۱
جدول ۴-۴: ماتریس حسابداری اجتماعی کلان سال ۱۳۸۰ با تفکیک حساب مالی.....	۱۵۲
جدول ۵-۴: ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۸۰ با تفکیک حساب ایجاد و تخصیص درآمد.....	۱۵۴
جدول ۶-۴: ماتریس حسابداری اجتماعی سال ۱۳۸۰.....	۱۵۵
جدول ۷-۴: تولید ناخالص داخلی برحسب اقلام تشکیل دهنده (درصد).....	۱۵۷
جدول ۸-۴: سهم بخش‌های اقتصادی از متغیرهای مهم اقتصادی.....	۱۵۹
جدول ۹-۴: مصرف کالاها خدمات خانوار.....	۱۵۹
جدول ۱۰-۴: نهادهای مدل تحقیق.....	۱۵۷
جدول ۱۱-۴: برآورد پارامتر کارایی یا ضریب تکنیکی تابع تولید.....	۱۶۲
جدول ۱۲-۴: برآورد پارامتر کارایی یا ضریب تکنیکی تابع تولید.....	۱۷۳
جدول ۱۳-۴: برآورد پارامتر کارایی یا ضریب تکنیکی تابع ارزش افزوده.....	۱۷۵
جدول ۱۴-۴: برآورد پارامتر کارایی یا ضریب تکنیکی تابع تولید.....	۱۷۶
جدول ۱۵-۴: برآورد ضرایب فنی داده-ستاده فعالیت.....	۱۷۷
جدول ۱۶-۴: توان تابع آرمینگتون کالاها و خدمات.....	۱۷۸
جدول ۱۷-۴: پارامتر سهم در تابع آرمینگتون کالاها و خدمات.....	۱۷۹
جدول ۱۸-۴: پارامتر کارایی در تابع آرمینگتون کالاها و خدمات.....	۱۷۹
جدول ۱۹-۴: توان تابع انتقالی کالاها و خدمات.....	۱۸۰
جدول ۲۰-۴: پارامترهای سهم در تابع انتقالی کالاها و خدمات.....	۱۸۱
جدول ۲۱-۴: پارامتر کارایی در تابع انتقالی کالاها و خدمات.....	۱۸۱
جدول ۲۲-۴: ضریب ثابت تقاضا برای نهاده‌های واسطه‌ای هر فعالیت.....	۱۸۲
جدول ۲۳-۴: ضریب ثابت تقاضا برای ارزش افزوده فعالیت.....	۱۸۳

فهرست جداول

صفحه

عنوان

جدول ۴-۲۴: نرخ پس انداز خصوصی خانوار.....	۱۸۷
جدول ۴-۲۵: شرح مجموعه مدل تعادل عمومی قابل محاسبه تحقیق.....	۱۹۴
جدول ۴-۲۶: متغیرهای درون زای مدل تعادل عمومی قابل محاسبه تحقیق.....	۱۹۴
جدول ۴-۲۷: متغیرهای برون زای مدل تعادل عمومی قابل محاسبه تحقیق.....	۱۹۶
جدول ۴-۲۸: پارامترهای مدل تعادل عمومی قابل محاسبه تحقیق.....	۱۹۷
جدول ۴-۲۹: اثر کاهش نرخ تعرفه بر واردات بخشهای اقتصادی (درصد تغییرات).....	۲۰۳
جدول ۴-۳۰: اثر کاهش نرخ تعرفه بخش بر صادرات (درصد تغییرات).....	۲۰۴
جدول ۴-۳۱: اثر کاهش نرخ تعرفه بخش کشاورزی بر مصرف خانوار (درصد تغییرات).....	۲۰۵
جدول ۴-۳۲: اثر کاهش نرخ تعرفه بر کالای عرضه شده در بازار (درصد تغییرات).....	۲۰۶
جدول ۴-۳۳: اثر کاهش نرخ تعرفه بخش بر اشتغال (درصد تغییرات).....	۲۰۸
جدول ۴-۳۴: اثر کاهش نرخ تعرفه بخش کشاورزی بر قیمت و درآمد دولت (درصد تغییرات).....	۲۰۹
جدول ۴-۳۵: اثر کاهش نرخ تعرفه صنعت بر صادرات بخش کشاورزی (درصد تغییرات).....	۲۰۹

فهرست شکل ها

صفحه

عنوان

شکل ۱-۲: ساختار تابع تولید (تکنولوژی).....	۳۰
شکل ۲-۲: جریان فیزیکی کالاها.....	۳۲
شکل ۱-۴: چرخه جریان درآمد-مخارج.....	۱۶۳
شکل ۲-۴: ساختار توابع تولید (تکنولوژی).....	۱۶۴
شکل ۳-۴: جریان کالاها.....	۱۶۶
شکل ۳-۴: ساختار مدل تعادل عمومی تحقیق.....	۱۶۸
شکل ۴-۴: مراحل مختلف مدلسازی تعادل عمومی تحقیق.....	۱۶۹

فهرست نمودارها

صفحه

عنوان

نمودار ۱-۳: ارزش افزوده بخش کشاورزی طی دوره ۱۳۷۰ تا ۱۳۸۴.....	۶۳
نمودار ۲-۳: روند شاخص مزیت نسبی آشکار شده متقارن صادراتی سیب درختی ایران طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۲
نمودار ۳-۳: روند شاخص مزیت نسبی آشکار شده متقارن صادراتی انگور ایران طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۵
نمودار ۴-۳: روند شاخص مزیت نسبی آشکار شده متقارن صادراتی برنج ایران طی دوره ۱۹۹۰ تا ۲۰۰۵.....	۱۲۹

فصل اول

موضوع شناسی

مقدمه

توسعه تولید و صادرات غیرنفتی به منظور تقویت ظرفیت‌های اقتصادی و افزایش سرمایه‌گذاری و همچنین تنوع بخشی به درآمدهای ارزی، در وهله اول نیازمند شناسایی امکانات و منابع بالقوه کشور بوده تا پس از آن بتوان با برنامه‌ریزی مناسب به این مهم دست یافت. افزایش توان تولیدی و رقابتی، نیازمند توجه ویژه به بخش‌های مختلف فعالیت‌های اقتصادی است. اگر چه به منظور توسعه صادرات محصولات غیرنفتی و پایداری آن دستیابی به قیمت‌های رقابتی، بسته‌بندی‌های مناسب، ارائه خدمات پس از فروش مناسب، تحویل به موقع سفارشات، تبلیغات مؤثر، معروفیت مارک، برخورداری از استانداردهای بهداشتی و کیفی، ضمانت محصول و غیره شرط لازم است ولی کافی نیست، زیرا پایداری صادرات مستلزم انتخاب محصول مناسب و همچنین بازار مناسب برای فروش آن می‌باشد.

محصولات کشاورزی بخش عمده‌ای از درآمد حاصل از صادرات غیرنفتی را تشکیل داده به طوری که در سال ۱۳۸۶، در حدود ۲۲/۷ درصد از صادرات غیرنفتی متعلق به کالاهای کشاورزی و سنتی بوده است. بعد از محصولات باغی مانند پسته، خرما، کشمش، سیب و مرکبات، محصولاتی مانند زعفران، زیره و کتیرا جایگاه مهمی در صادرات بخش کشاورزی دارا هستند (بانک مرکزی ایران، ترازنامه سال ۱۳۸۷).

آنچه مسلم است حضور در بازارهای جهانی (به صورت مستمر و پایدار) و ایجاد اشتغال، تولید، درآمد و ارتقای سطح رفاه جامعه در اثر توسعه بازارهای فروش محصول در بازارهای جهانی، جهت‌گیری به سمت و سوی تخصص و استفاده از مزیت‌های نسبی در تولیدات داخلی است که اساس و پایه اهداف سیاست‌های گات و سازمان تجارت جهانی (WTO) است. علاوه بر این موافقتنامه نهایی تعرفه و تجارت در آوریل ۱۹۹۴ و تشکیل سازمان جهانی تجارت، قوانین و مقررات جدیدی را بر تجارت بین‌المللی حاکم کرده است. با توجه به گستردگی حوزه‌های مشمول موافقتنامه و اقدام کشورهای امضا کننده معاهده، طبیعی است که از این پس همه کشورها برای حضور در عرصه تجارت بین‌الملل، ناگزیر از پیروی این قوانین می‌باشند.

در این راستا، دستیابی به اهداف فوق به همراه پیاده سازی قوانین و مقررات بخش کشاورزی گات و مقدمات پیوستن به سازمان تجارت جهانی، لازم و ضروری است آثار و تبعات جهانی شدن مورد بررسی و تحلیل قرار گیرد. شواهد بیانگر آن است که پدیده جهانی شدن در هیچ حوزه‌ای به اندازه اقتصاد پیشرفت نداشته است و بدین جهت بررسی ابعاد اقتصادی جهانی شدن قابل تامل است. از همین رو مطالعات گوناگونی در کشورهای مختلف جهان و ایران در زمینه آثار و تبعات جهانی شدن صورت گرفته است. این تحقیق نیز درصدد بررسی آثار احتمالی پیوستن به سازمان تجارت جهانی بر بازرگانی بخش کشاورزی و متغیرهای مهم آن می باشد.

۱-۱- بیان مساله

جهانی شدن فرآیند پیچیده‌ای است که بر جنبه‌های مختلف زندگی مردم جهان در همه کشورها تاثیر می گذارد. فرآیند جهانی شدن باید مورد هدایت قرار گیرد تا استفاده بهینه از آن حاصل و از معایب آن اجتناب شود. در این زمینه لازم است که کشورها به خوبی ابعاد و زوایای آن را شناخته و محدودیت‌ها و مزیت‌های خود را در ارتباط با آن شناسایی و آنگاه استراتژی بهینه را تنظیم نمایند. کشورها باید فعالانه با این پدیده برخورد نمایند یعنی پیامدهای منفی آن را کاهش و از فرصت‌های آن حداکثر استفاده را نمایند. اثرات جهانی شدن اقتصاد را می توان در چهار مورد خلاصه کرد:

۱- گسترش روزافزون جریان‌های مالی که اثرات زیادی بر سیاست‌های پولی و ارزی اقتصاد ملی بر جا می گذارد.

۲- دومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می توان جهانی شدن محصول یا تولید ناامید به طوری که شاهد تولید یک کالا در چندین مرحله و در چندین کشور مختلف هستیم. این ویژگی منجر به افزایش رقابت برای جذب سرمایه گذاری خارجی میان کشورهای در حال توسعه می شود.

۳- سومین اثر جهانی شدن اقتصاد را می توان در همگرایی و همسان شدن نهادها و سازمانها در کشورهای مختلف مشاهده کرد. جهانی شدن تولیدات، نیازمند آن است که قوانین حاکم در